

de ramp, knarsen de kettingen van den baggermolen en grijpen de ijzeren klauwen in den dijk. Want het havenhoofd moet weggegraven worden.

„De zeven tuinen.”

„Bolle.”

In het eerste boek is er nauwelijks sprake van strijd. En als men de reacties op het leven toch nog met dien naam noemen wil, is hij al verloren voor hij is begonnen. Er bestaat immers een blinde macht. Wat baat strijd! Het leven groeit naar zijn einde.

In het andere boek is wezenlijke strijd. Op leven en dood. Bolle's ziel is een slagveld. Bolle's leven is één bange kamp met vernielende krachten. Zijn levenseinde is levensbeeld.

Zijn leven was een schip, dat in storm en noodweer heeft gekraakt.

Bolle is ondergegaan in de golven.

Maar niet, voordat hij zijn overwinning in den zielestrijd had geroepen.

„Jezus.”

Die naam beteekende voor Berthe en voor hem de overwinning.

En op het moment waarin de laatste worsteling beslissen zou over Bolle's leven, was Gods reddingboot bij den drenkeling.

Nu vraag ik niet welk boek de grootste literaire waarde heeft. Nu vergeef ik den auteur van „Bolle,” dat hij soms in de compositie te veel aan de volledigheid heeft gedacht. Wat het literair effect altijd schaadt.

Maar ik vraag naar de waarde voor het leven. Als daar een eenzame ziel vecht met dat leven, vecht met zichzelf, welk boek kan hem dan troosten?

A. L. van Hulzen

DE KERSTVLOED

• van 't JAAR 1717

In deze donkere dagen speelt weer het water een rol in onze lands-geschiedenis. Verschillende streken zijn geïnundeerd en alles is gereed, om op het eerste sein de waterlinie in werking te stellen. Ook de IJsel- en de Grebbe-linie ontleenen hun kracht aan het water. Zoo is nu de waterwolf onze bondgenoot en terecht is reeds gezegd: de kracht van 't land — het water. We danken God, dat Hij ons in dat water zulk een machtig verweermiddel heeft gegeven tegen mogelijke vijandelijke invallen. Maar datzelfde water is door de eeuwen heen herhaaldelijk onze bittere vijand geweest. Nog versch in het geheugen liggen de overstromingsrampen van 1916 en van Nieuwjaarsdag 1926.

Ook in vroeger eeuwen kwamen zulke rampen voor en met name is de Kerstvloed van 1717 berucht geworden, hoofdzakelijk in de provincie Groningen.

Reeds dagen lang had het, toen het tegen Kerstmis liep, gestormd uit het Zuidwesten. Heel veel water was daardoor in de Noordzee opgestuwd en toen op den avond vóór het Kerstfeest de wind draaide naar het Noordwesten en aangroeide tot een storm, kregen de zeedijken van Groningen een harden kamp te voeren tegen wind en water.

Den geheelen Kerstnacht door beukten de golven de dijken en toen de Kerstmorgen gloorde, braken op verschillende plaatsen de dijken door. Met groote kracht stroomde het water de vruchtbare polders binnen, die weldra in een zee herschapen werden.

In de plaatsen, die nabij den dijk la-

gen, waren de menschen er het slechtst aan toe, want daar overviel de waterwolf hen, toen het nog donker was en de meesten dus nog te bed lagen. Een vreeselijke verwoesting werd aangericht: schepen werden over den dijk gezet, huizen stortten in, menschen en beesten vochten met de baren en trachtten zich op stukken hout of zwemmende te redden.

De Kerstnacht werd vervuld door het gemjammer en gekerm der in nood verkeerende menschen en het akelig gebrul van het vee.

Iemand, die de ramp van nabij meemaakte, schreef daarover later:

„Mij dunkt ik hoor nog het gebruis der baren, het gekraak der instortende huizen, zolders en daken, en het erbarmelijk geschreeuw en gekerm der ellendig in den vloed stortende menschen, 't gehuil der teedere vrouwen en kinderen, die hier onder een balk ellendig verpletterd werden of daar op hun bedden vermoorden of ginds en derwaarts door de golven werden geslingerd en half naakt op de baren zwabberden, waarvan de meesten in den vloed hun leven lieten.”

Hunzingo, waar de dijken het eerst doorbraken, werd het felst geteisterd. In Leens, Kloosterburen en Uithuizermeeden verloren bijna 600 menschen het leven, in Meeden ruim 200. In Hornhuizen-Kloosterburen, dat dicht bij de zee ligt, verdronken ongeveer 300 menschen. In geheel dit kwartier kwamen 1962 menschen om het leven.

Zulke cijfers toonen duidelijk de omvang van de ramp. Daarbij komen dan nog de getallen van het vee:

6656 koeien, 1804 paarden, 801 varkens en 13713 schapen vonden den dood in de golven.

Niet beter was het in de buurt van Appingedam. Godlinge, 't Zandt, Spijk en Bierum betaalden ook hun tol aan de catastrofe met 185 menschenlevens, terwijl in geheel Five-lingo 304 menschen omkwamen en 14777 viervoetige huisdieren verdronken.

Terwijl men in het Noorden reeds sinds den nacht met de golven worstelde, bemerkte men in Groningen pas iets van het water, toen de ochtendkerk uitkwam, en 's middags kwam het ongeveer twee voet hoog door de Steentilpoort de stad binnen, waar het al spoedig drie voet hooger steeg, dan bij den Sint Maartensvloed van 1686.

In den middag van dien eersten Kerstdag werd in Groningen de reddingsactie ingezet. De regeering stelde gebouwen beschikbaar, waar vluchtelingen en vee een onderkomen konden vinden. Ook werden alle schepen gerequireerd, om, voorzien van kleeren en voedsel, naar de benarde streken te zeilen en daar zoo-veel mogelijk hulp en redding te brengen.

Evenals bij elke ramp kwamen ook hier treffende uitreddingen voor, die duidelijk deden zien, dat Gods hand uitkomst kan brengen, ook dan, wanneer dit voor menschen onmogelijk schijnt.

Te Kloosterburen, dat dicht achter den dijk ligt, werd een zware tjalk, door de kokende golven over den dijk gezet en kwam zonder om te slaan, te liggen vlak voor het huis van den schoenmaker van dat dorp. Dat huis stond hooger en was sterker dan de overige huizen in het dorp. Daarom hadden tien menschen een schuilplaats gezocht bij den schoenmaker. Tot hun verbazing lag er plotseling een tjalk voor het huis. Meenende, dat zij daar veiliger zouden zijn, klommen zij in alle haast aan boord van het schip en zie, nauwelijks waren ze in het schip, of het huis van den schoenmaker stortte ineen. De tjalk dreef weg en zoodra het dag was, zag de schipper kans, om met zijn roeiboot nog dertig menschen op te halen, die in boomen of op de daken der huizen een toevlucht hadden gezocht.

Ook in Westernieland werden de menschen door het water overvallen terwijl ze nog te bed lagen. In allerijl vluchtten de bewoners van een zekere boerderij weg. De boer en de meid vluchtten naar den zolder, de oude moeder van den boer verdronk; zijn broer klom in een boom en de knecht vluchtte in de schuur op een

strooschelf en was zoo gelukkig een touw te kunnen meenemen. Toen door het gebeuk der golven een muur van het huis instortte, zag hij den boer in een hulpeloozen toestand op den zolder zitten. Het gelukte den knecht, een rondrijvende balk te grijpen en daaraan het touw vast te binden. Hij liet den balk toen naar het huis drijven en riep den boer toe daarop te gaan zitten. De man deed dit en de knecht trok z'n baas naar de strooschelf. Op dezelfde manier werd de meid in veiligheid gebracht en later gelukte het hem ook met behulp van zijn balk den broer van z'n baas, die het in

den boom te benauwd kreeg op de schelf te brengen. 's Avonds werden allen er met een roeiboot afgehaald en naar een veiliger plaats gevoerd. De oude kronieken gewagen van veel dergelijke uitreddingen, waarbij het vrome voorgelicht niet naliet, de reddende almacht Gods te erkennen. Het is goed, de geschiedenis van dien schrikkelijken Kerstvloed nog eens door te geven. Zij toont ons, dat het water niet alleen een gewaardeerde bondgenoot, maar evenzeer een gevreesde vijand kan zijn. Maar bovenal kunnen dergelijke geschiedenissen ons dankbaar maken voor de zegeningen, die God ons nog schenkt.

Wanneer wij straks dankbaar en blij, in rust en vrede, Kerstmis mogen vieren, laten onze gedachten dan ook verwijlen bij de duizenden, die door Gods slaande hand zijn getroffen en die te midden van oorlogsrumoer den dag van 's Heilands geboorte moeten herdenken. Wij zijn niet beter dan zij. Moeten zij dan al de Kerstvreugde missen, God moge hun dan toch schenken den Kerstvrede, waardoor het niettegenstaande de grootste ellenden feest wordt in de ziel, omdat de Heiland er in kwam met al Zijn liefde en luister.

P. de Zeeuw J.Gz.

